

Орхуская канвенцыя: пазітыўны досвед

Кацярына Ганчарова

Кацярына Ганчарова — грамадскае аб'яднанне "Экадом".

Так склаўся, што адной з самых распаўсюджаных праблем у беларускіх грамадскіх аб'яднанняў з'яўляецца немагчымасць альбо поўная перашкодаў і складанасцяў пабудава супрацоўніцтва з дзяржаўнымі структурамі. Не будзем зараз паглыбляцца і разглядаць гістарычныя карані гэтай праблемы. А таксама ставіць спрадвечныя пытанні "Хто вінаваты?" і "Што рабіць?". Дзякуй Богу, на Беларусі і за яе межамі існуе шмат аматараў і спецыялістаў у гэтай галіне.

Не гледзячы на сумны пачатак, тое, што я хачу расказаць далей, з'яўляецца на дзіва пазітыўным досведам і сапраўды паспяховым супрацоўніцтвам. (Чого шчыра жадаем усім, хто "змагаецца" з існуючымі стэрэатыпамі і сапраўднымі перашкодамі ў супрацоўніцтве з дзяржаўнымі структурамі).

Фаліне, у якой мы будзем нашу супольную працу — зараз ужо шырока вядомая ў вузкіх колах грамадства Орхуская канвенцыя (поўная назва: Канвенцыя пра доступ да інфармацыі, ўдзел грамадскасці ў прыняцці рашэнняў і доступ да праваўздзязя па пытаннях навакольнага асяроддзя).

Мы — гэта каманда экспертаў па Орхускай канвенцыі, якая была ўтворана ў 2002 годзе ў рамках праекта TACIS, які ажыццяўляўся як дапамога Мінпрыроды Беларусі ў рэалізацыі дадзенай канвенцыі. Свае ўражанні ад гэтага незвычайнага працэсу мы ўжо апісалі некалькі гадоў таму на старонках "Адукатара" (гл. №3 (2004)). Праект паспяхова скончыўся ў 2004 годзе, але тое, што пачало адбывацца далей, уразіла нас яшчэ больш, чым афіцыйныя вынікі праекта.

Пачаўся працэс, які часта называюць "кругі па вядзе". Той гмах, які мы раскруцілі за 2 гады працы з Орхускай канвенцыяй, ужо не мог сплысціца. У працэс было ўцягнута даволі шмат дзяржаўных структур, прадстаўнікоў якіх мы заангажавалі, заахвоцілі і, можна сказаць, "перацягнулі на свой бок", бок зацікаўленых у рэалізацыі Канвенцыі, на

сваіх трэнінгх. Пры Мінпрыроды быў створаны Орхускі цэнтр і грамадская прыёмная, куды можа звярнуцца любы, чые правы на спрыяльнае навакольнае асяроддзе парушаны, Міністэрства адукацыі раптоўна ва ўсіх сярэдніх спецыяльных навучальных установах увяло факультатывы курс па Орхускай канвенцыі.

І тут сапраўды можна было б толькі радавацца такім пераменам, каб ні адзін момант. Справа ў тым, што дадзеныя факультатывы курс быў расцягнуты аж на 40 гадзін (для пераўняння: падобныя трэнінг з практычнымі адпрацоўкамі павяжэннаў канвенцыі займае 16 навучальных гадзін). Канвенцыя з'яўляецца міжнароднай дамовай, гэта дакумент, напісаны вельмі складанай юрыдычнай мовай, у якой так проста разабрацца немагчыма. І вось напрацягу 40 акадэмічных гадзін навучэнцы 10 класаў пасля асноўных урокаў вывучаюць Орхускую канвенцыю... Зразумела, што першымі "ахвярамі" новага факультатыва сталі выкладчыкі. Пасля нам расказвалі, што на першых занятках яны разам з дзецьмі проста вучылі, як правільна выгаворваць назву канвенцыі, а пра змест і практычнае прымяненне яе ў жыцці ўвогуле гаворкі не ішло. Зразумелішы, што вельмі няпроста выкладаць такую абыспліну, Мінпрыроды разам з Мініадукацыі ўзгадалі пра нас і нашы "вяселенькія" энергічныя трэнінгі па Орхускай канвенцыі і зрабілі цацкам не стандартны для нашай краіны крок: заправілі прадстаўнікоў НДА па дзяржаўнай замове весці трэнінгі для выкладчыкаў факультатывага курса. Пасля да Мініадукацыі і Мінпрыроды далучыліся Мінсельгасхарч і Мінздору, якія сталі накіроўваць супрацоўнікаў сваіх падраздзяленняў да нас на вучобу.

Але ўсё ж самымі актыўнымі нашымі кліентамі сталі выкладчыкі СУЗаў. Звычайна выкладаць 40-гадзінны факультатыву накіроўваюць настаўніка, які, па меркаванні адміністрацыі навучальнай установы, выкладае больш блізкаю па тэматыцы дысцыпліну: геаграфія, біялогія, ужо лепш калі экалогія і энергезахаванне. Але на трэнінгх мы сустрэкалі і выкладчыкаў "трудоў" і замежнай мовы... І вось прыходзіць настаўнік у клас, перад ім сядзяць будучыя электрыкі, аграномы, сельгастэхнікі і іншыя маладыя грамадзяне Беларусі, і пачынае распяваць ім пра Орхускую канвенцыю... Прычым ні даведнікаў, ні дапаможнікаў у беднага настаўніка няма. Можэце ўявіць сабе, якой своеасаблівай "паначэй" сталі для іх нашы трэнінгі, на якіх мы акрамя разнастайных раздаткавых матэрыялаў, кожнаму давалі дапаможнік па выкладанні Орхускай канвенцыі інтэрактыўнымі метадамі і падрабязна разглядаючы змест канвенцыі!

Трэнінгі можна назваць своеасаблівым курсам па павышэнні якасці выкладчыкаў прыродазнаўчых дыс-

ГІСТАРЫЧНАЯ ДАВЕДАКА

цыплін. Звычайна курс будуюцца па трох асноўных палажэнняў Орхускай канвенцыі: доступ да інфармацыі, удзел у прыняцці рашэнняў і доступ да правасуддзя па пытаннях навакольнага асяроддзя. Кожнае палажэнне мы дэем тэматычна праз слайдавыя прэзентацыі і адпрацоўваем практычна праз інтэрактыўныя гульні, практыкаванні, кейсы, працу ў малых групах.

Так, каб увесці ўдзельнікаў трэнінга ў тэму, выкарыстоўваецца практыкаванне "Мікрафон". Трэнер просіць уявіць, што мы ўсе знаходзімся на папулярным ток-шоу, а пытанне для абмеркавання наступнае: каля вашага любімага лецішча плануецца размяшчэнне гарадской свалкі бытавых адходаў... Ваша рэакцыя? Удзельнікі бяруць у рукі маркер і, апериуючы ім як мікрафонам, выказваюцца. Пасля чаго трэнер паведамляе ім, што зараз у Беларусі існуе дзейсны інструмент для вырашэння палобных праблем — Орхуская канвенцыя. Такім чынам ствараецца інтрыга і далейшая 10-хвілінная слайдавая прэзентацыя ссухаецца вельмі ўважліва.

Палажэнне "Доступ да інфармацыі" таксама разглядаецца праз вырашэнне пэўных негатыўных сітуацый — "кейсаў". Удзельнікі працуюць у групах, высвятляюць дэяржаўны орган, у які трэба звярнуцца, на якіх аркушах паперы пішуць запят на атрыманне пэўнай экалагічнай інфармацыі. Пасля ўсе разам каментуюць і дапаўняюць, калі гэта неабходна. Звычайна такія практыкаванні суправаджаюцца шматлікімі прыкладамі з жыцця саміх удзельнікаў і гэта істотна ўзбагачае семінар новым досведам і ведамі.

Паказальным блокам праграмы трэнінга з'яўляецца сімуляцыйная гульня. Яна праводзіцца на другі дзень трэнінга, калі ўсе асноўныя палажэнні дакумента ўжо асвечаныя. Гэты кампанент трэнінга дазваляе падвесці пэўныя вынікі, і ў фармаце гульні адпрацаваць практычна ўсе тры тэматычныя паддзелы палажэнні канвенцыі. Сюжэт гульні даволі складаны. Удзельнікі дзеляцца на 6 асноўных груп, кожная з якіх мае свае мэты і павінна распрацаваць і стратэгію дзеянняў, якія прывядуць групу да іх задзяйснення.

Зразумела, што выкладчыкаў акрамя зместу Канвенцыі вельмі цікавяць метады, якія можна выкарыстоўваць пад час факультатывных заняткаў. Таму мы стараемся максімальна напоўніць наш трэнінг інтэрактыўнымі практыкаваннямі з далейшым падрабязным разборам, як і калі лепш выкарыстоўваць пэўныя метады.

Але акрамя самой канвенцыі і спосабаў яе выкадання, адно з самых галоўных дасягненняў для нас як трэнераў я ўсе ж лчу тое, што ўдзельнікі пачынаюць актыўна разважаць, спрачацца, думачь над тымі праблемамі і пытаннямі, якімі не задаваліся, хто даўно, а хто і ніколі. Перш за ўсё, гэта пытанні грамадскай актыўнасці, уласнай адказнасці за сваё жыццё і яго якасць, вера альбо недавер сваёй краіне да лепшага. Трэнінг становіцца пэўнай дыскусійнай пляцоўкай, на якой людзі фармуюць сваё ўласнае меркаванне па самых вострых пытаннях. Што да мяне, то я лчу, што менавіта выкладчыкі з'яўляюцца самай удзячнай мэтавай групай. Гэта людзі, якім увесь час мала матэрыялаў, ведаў, метадаў і крыніцаў, людзі, якія легка заахвочваюцца ідэяй і прафесійна даносяць яе да навучэнцаў. Зраўнемежа, не ўсе такія, але нам сапраўды шанцавала.

Пад час правядзення трэнінгаў, мы заўжды стараемся апяляваць да ўласнага досведу ўдзельнікаў, стварыць ад-

крытую прастору для абмену ведамі і досведам. Добра дапамагае гэтаму метада "Карусель", калі ўдзельнікі пішуць пытанні, на якія не змоглі адказаць у час трэнінга, паперкі з пытаннямі збіраюцца ў скрыню, і кожны пасля дастае адну паперку і адказвае на чыесыі пытанне ў коле. Добрым досведам было правядзенне трэнінгаў 2-га ўзроўню, калі група выкладчыкаў сабралася праз пэўны час на трэнінг больш прасунутага ўзроўня. Яны прывезлі вельмі цікавую адваротную сувязь па правядзенні практычных заняткаў па Орхускай канвенцыі. Узбадзёрыўшыся на трэнінг, выкладчыкі перадалі свой імпульс і навучэнцам. У выніку школьнікі сапраўды актыўна падключыліся да вырашэння мясцовых экалагічных праблем: адны хадзілі ў выканкам (пасля іх візиту старшыня мясцовай улады прасіў настаўніцу раставесці яму, што гэта за канвенцыя такая...), другія на станцыю ачысткі вады. Трэція нават на пасяджэнне раённага суда. Вось наколькі цікавым можна зрабіць на першы погляд незразумелы і непатрэбны факультатыв!

Зараз нашы трэнінгі працягваюцца, фармуюцца ўсё новыя групы, а "выпускнікі" папярэдніх групаў просяць збіраць іх зноў. Гэта, на наш погляд, гаворыць пра актуальнасць такога навучэння.

Для тых, хто зацікавіўся Орхускай канвенцыяй і метадамі яе выкладання: на сайце www.pilprigoda.by існуе старонка канвенцыі, а таксама размешчаны дапаможнікі па яе выкладанні інтэрактыўнымі метадамі і прымяненні ў жыцці. Паспехаў! →

КНІЖНАЯ ПАЛІЧКА

Эфектыўнасць дзейнасці ў беларускіх наўрадавых арганізацыях / Пад рэд. М. Кізіна і В. Рудніка. — Вільнюс, 2007. — 172 с.

Выданне створана ў межах праекта Інстытута нацыянальнага развіцця (Вільнюс, Літва) і грамадскага аб'яднання "Цэнтр «Граці сектар»" (Гродна, Беларусь), рэалізаванага на працягу 2006 г. з удзелам беларускіх і літоўскіх экспертаў у галіне кіравання некамерцыйнымі арганізацыямі.

Выданне складаецца з пяці частак, прысвечаных розным аспектам кіравання арганізацыямі: стратэгічнаму кіраванню і арганізацыі штодзённай працы, кіраванню праектамі і людскімі рэсурсамі, а таксама маркетынгу і сувязям з грамадасцю. У дапаможніку прадстаўлены метадычныя рэкамендацыі наконнт таго, на што неабходна звярнуць увагу, каб арганізацыя сапраўды стала кіруюмай сістэмай, якая працуе стабільна і ўпаўна. Кніга ўтрымлівае таксама анкеты самаацэнкі, якія дапамогуць вызначыць узровень развіцця арганізацыі ў названых вышэй сферах.

Кніга адрасавана найперш кіраўнікам і актывістам беларускіх грамадскіх аб'яднанняў, зацікаўленых у павышэнні эфектыўнасці дзейнасці сваіх арганізацый. Запрасіць дапаможнік можна па адрасу: tracisektar@yahoo.com.

Дадатак

Программа тренинга “Орхусская конвенция. Экологическая информация, образование и участие общественности”

Цель тренинга:

Ознакомить участников с основными положениями Орхусской конвенции, отработать практические навыки по применению положений Конвенции для решения местных проблем.

Тема	Метод
<p>1 день</p> <p>Открытие семинара</p> <ul style="list-style-type: none"> • Презентация программы семинара, форм и методов обучения. • Представьте, что возле вашей дачи собираются разместить городскую свалку... Ваша реакция? <p>Общая информация об Орхусской конвенции:</p> <ul style="list-style-type: none"> • История принятия; • Основные положения и дефиниции. <p>Доступ общественности к экологической информации:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Экологическая информация и информация о состоянии окружающей среды; • Пассивное распространение экологической информации; • Активное распространение информации: виды информации, подлежащие активному распространению <p>Участие общественности в принятии экологически значимых решений.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Принципы участия общественности; • Виды экологически значимых решений; • Формы участия общественности. <p>Подведение итогов дня</p> <p>2-й день</p> <p>Доступ к правосудию Реализация положений Орхусской конвенции Подведение итогов тренинга</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Презентация • Метод “Микрофон” • Презентация, диалог с аудиторией • Мозговой штурм: Что, на ваш взгляд, является экологической информацией? • Работа в группах: анализ ситуаций, написание запросов • Активная лекция • Интерактивная лекция • Симуляционная игра “Хранилище радиационных отходов” • Метод “Карусель” • Активная лекция • Деловая игра • Метод “Чемодан. Мусорка.” (или “Что из полученного на тренинге я возьму с собой? Над чем нужно подумать? Что я выброшу?”). • Заполнение оценочных анкет.